

Še je čas, likvidirajmo slabo banko!

Dr. Maks Tajnikar, 24.10.2015

Če je uspeh neko stvar za 100 evrov, ki vam jo je nekdo odstopil za 30 evrov, prodati za 35 evrov, potem pač na tem ni mogoče graditi politike nagrajevanja nikogar, razen genialcev, ki so to dovolili.

DUTB je izpolnila svoje poslanstvo: pokazala je, da je slaba banka napaka in da so tujci lahko še bolj koruptivni kot domačini.

Osemdeset odstotkov podjetij je bilo zrelih za stečaj. Njihove izgube in nesolventnost so se prenašale v banke. Tam so zato nastajale obsežne slabe terjatve, pa so bile sanacije potrebne tudi banke. Nekdo je pripeljal tuje svetovalce in ti so za banke predlagali slabo banko. Nanjo smo potem v resnici prenesli z bank slabe terjatve, te so dobile v zameno državne obveznice, država pa je prevzela stroške servisiranja teh obveznic na svoje ramena. A so banke potem živele od državnih obresti in še vedno niso kreditirale podjetij, podjetja pa so morala rešitve iskati sama, če niso hotela propasti. Še dobro, da se je okrepil izvoz in domači trg.

To seveda ni aktualna zgodba o DUTB, temveč je to zgodba o agenciji za prestrukturiranje bank in hranilnic z začetka devetdesetih let. A uspavane banke, propadajoča podjetja, denar davkoplačevalcev in tuji svetovalci so jima skupni. Tedaj je vsaj znotraj vlade obstajal špetirček, znan tudi iz kasnejše literature o tranziciji, ali najprej dati denar podjetjem in prek saniranih podjetij rešiti banke ali pa denar najprej dati bankam, potem pa bodo te sanirale podjetja. Danes sploh nočemo sanirati podjetij, saj so tam tajkuni ali država in ti bodo skupaj s propadom podjetij tudi – hvala bogu, pravijo nekateri – propadli.

Vse to smo vedeli tudi leta 2013, ko se je znova rodila ideja o slabi banki. Tisti, ki smo iz prve roke z začetka devetdesetih let opozarjali na neustreznost take rešitve, seveda nismo bili v skladu z *austerity* modo, ki jo je tedaj širil Bruselj. DUTB je bil politični projekt, ki pa so ga pri nas precej apologetsko zagovarjali tudi nekateri ekonomisti. Toda vsi strahovi so se – rekel bi, na žalost – uresničili. Zato ukinimo DUTB, še je čas! DUTB je zgrešen projekt, zelo zgrešen projekt, kot je zgrešen celoten *austerity* paket. Politik, ki so proti *austerity*, trojkam in podobnim oblikam zategovanja pasu, bi morali biti tudi proti DUTB.

DUTB je del *austerity* politike

Cilj ustanovitve DUTB je namreč bil, da se slovenske banke razbremenijo smrtne pasti slabih terjatev in tako usposobijo za razdolževanje do tujih bank in da te dobijo nazaj ves denar, ki se jim je zdel preveč vroče naložen v slovenskih bankah. Samo cilj na jeziku pa je bil, da DUTB ustanovljamo, da bodo banke znova lahko kreditirale podjetja. Kar banke niso mogle z razdolževanjem podjetij nabrati za poplačila kreditov do tujine od zdravih podjetij, so dobile z dokapitalizacijo bank od države. Dokapitalizacijskega denarja seveda zato ni več v naših bankah, kot včasih slišimo. Sredstva za dokapitalizacijo bank pa so nastala z zadolževanjem države. Politika zategovanja pasu, katere glavni element je zmanjševanje tekočega deficita v državnem proračunu, pa je tu zato, da bi slovenski davkoplačevalci prek državnega proračuna bili sposobni odplačevati kredite države in plačevati tujini tudi bogate obresti. V bistvu sploh ne gre za odplačevanje kreditov; gre za ustvarjanje dovolj zanesljivih razmer za plačilo obresti, kar omogoča državi najemanje novih kreditov za poplačilo starih.

Leto 2013 je tako bilo leto DUTB in edino leto resnega uveljavljanja *austerity*, kar smo naredili s slavnim ZUJF. DUTB je ostal do danes, *austerity* pa se je razvodenel. Ni se razvodenel, ker bi tako hotela slovenska politika, saj še danes strašimo s fiskalnim pravilom in finančni minister se še vedno rad slika z dinozavri, ki v Evropi zagovarjajo *austerity*. Razvodenel se je, ker smo vmes ostali brez vlade in oblasti, ki bi ga lahko izvajala. Stabilnost Cerarjeve vlade tako znova oživlja nevarnost, da se nekdo začne izživljati nad Slovenci s politikom *austerity*. Užaljeno pismo nekdanjega predsednika upravnega odbora DUTB, ki je romalo k najbolj odgovornim za *austerity* politiko v Evropi, pa je samo lep dokaz, da sta DUTB in *austerity* isto.

Zato se DUTB ne bojijo niti bančniki niti menedžerji, ki naj bi bili povezani z nastankom bančne luknje, temveč politiki, ki so vazalsko poskušali uveljavljati *austerity* v Sloveniji, danes pa vse bolj jasno vidijo neuspeh DUTB, torej neuspeh na še enem področju *austerity* politike v Sloveniji. Slišimo, da se je zgodil

sedanji napad na vodstvo DUTB, ker se čutijo tisti, ki so povzročili bančno luknjo, ogroženi. Drugi pa pravijo, da se je napad zgodil, ker DUTB ne odkriva tistih, ki so povzročili bančno luknjo. A imajo oboji slabe argumente. DUTB namreč sploh ne more odkrivati – niti formalno niti vsebinsko – kriminaliziranih dejanj znotraj bank. Odkriva lahko le napačne poslovne poteze, te pa še zdaleč niso bile vedno povezane s kriminalom. Same po sebi tudi niso kriminal, ampak del normalnega gospodarskega življenja. Če upoštevamo razmere, v katerih so nastale, pa je ves zaplet še bolj jasen. V Sloveniji se bomo enkrat morali nehati obnašati, kot da so svetovno gospodarsko krizo 2008 zakuhali naši bančniki in podjetja s svojimi tajkuni. Najprej, če se je kdorkoli okoristil s krizo, je to vedno prepovedano, v konjunkturi ali depresiji. Toda velika kriza je bila najprej svetovna in šele potem slovenska. Da je bila slovenska kriza nekaj bolj ostra, pa niso krivi niti bančniki niti podjetniki, s tajkuni vred, kriva je slovenska gospodarska politika, ki je zlasti od leta 2004 do leta 2008 s svojimi ukrepi dodatno pregrela slovensko gospodarstvo, namesto da bi ga kot največji gasilci poskušala ohlajati. Prav za take namene namreč imamo gospodarsko politiko in prav zaradi zadnje ugotovitve nekateri danes poskušajo preusmeriti pozornost od DUTB k tistim, ki so baje naredili bančno luknjo. Prav tisti, ki so pozabili na proticiklično gospodarsko politiko pred letom 2008, so namreč kasneje klicali na pomoč tudi *austerity*.

Porazni rezultati DUTB v bankah

Da DUTB ni bil ustanovljen zaradi obuditve kreditiranja podjetij, temveč zaradi vračanja dolgov tujim bankam, kaže množica podatkov. Leta 2008 so imela podjetja 68 milijard dolga, 2013 le še 56 milijard, danes pa še manj. Za razliko so se morala slovenska podjetja razdolžiti pri bankah, kljub temu da smo te razbremenili slabih terjatev. Samo v štirih mesecih letošnjega leta so se podjetja do bank razdolžila za 930 milijonov evrov. Slovenske banke so svojo zadolženost do tujine znižale na manj kot piškavih 4 milijarde evrov, čeprav je bruto zunanji dolg v obdobju 2008–2014 narasel z 39 milijard na 46 milijard evrov, po zaslugi zadolževanja države, seveda. Slabih terjatev je danes 4,2 milijarde ali skoraj toliko kot tedaj, ko smo se odločili za slabo banko. In banke smo dokapitalizirali s skoraj 5 milijardami evrov.

Da danes banke živijo od obresti na državne obveznice, ki so jih dobile v zameno za na DUTB prenesene slabe terjatve, in da ne poslušajo s podjetji, kar smo želeli doseči z DUTB, kaže tudi njihovo tekoče poslovanje. Dobro je znano, da je bilo tako tudi v devetdesetih letih pri agenciji za sanacijo bank in hranilnic. Pravzaprav je bilo zamolčano dejstvo, da je iz Bruslja vsiljena sanacija bank tudi eksplicitno zahtevala zmanjševanje dejavnosti bank. Dobile so namreč državno pomoč, ta pa je v Bruslju dovoljena, če podjetje, ki jo dobi, načrtuje sloviti downsizing. In zamolčano je tudi dejstvo, da se bo DUTB morala zadolžiti za servisiranje obveznic, ki so jih ob prenosu slabih terjatev dobile banke.

Relativno ugoden poslovni izid bank v Sloveniji v prvi polovici letošnjega leta je tako posledica visokih neto obrestnih marž na slovenskem bančnem trgu, zniževanja obsega oslabitev bančnih naložb in rezervacij ter značilnosti struktur bančnih naložb in njihovih virov sredstev. Banke posojajo gospodinjstvom in podjetjem po visokih obrestnih merah, sredstva za to pa dobivajo po nizkih obrestnih merah iz depozitov gospodinjstev in države. Ker kreditov na slovenskem trgu ni, saj tudi ni konkurence, je tako poceni najemanje kreditov in pridobivanje depozitov na eni strani ter drago dajanje kreditov na drugi strani tudi možno. To mora voditi do pozitivnih izidov poslovanja v bankah, če le ne prihaja do oslabitev in rezervacij. Ker je v prvi polovici letošnjega leta obseg oslabitev in rezervacij, ki sicer v bankah ustvarjajo izgube, padel na skoraj polovico iz lanskega leta, pozitivni poslovni rezultati iz obrestnih marž niso bili v celoti pojedeni z oslabitvami in rezervacijami. Toda depoziti gospodinjstev in delno tudi države so kratkoročnega značaja in bodo zahtevali v prihodnje dražje zadolževanje bank v tujini, s tem pa tudi višje pasivne obrestne mere. Delež slabih terjatev v bankah je rekordnih 4,2 milijarde evrov, kar bo zahtevalo oslabitve in rezervacije ter s tem tudi izgube bank v prihodnjih mesecih. In banke, katerih slabe terjatve so bile prenesene na slabo banko, dobivajo prihodke iz tega naslova in imajo zaradi prenosa tudi nižje stroške.

Verjetno so sedaj banke edini pomembni del slovenskega gospodarstva, ki ne prispeva h gospodarskemu oživljanju Slovenije. To se kaže v tem, da krediti podjetjem padajo za petino, da krediti gospodinjstvom stagnirajo in da naraščajo le krediti državi. Podjetja se še vedno hitreje razdolžujejo do bank, kot se pri njih zadolžujejo. Svojo rast so tako prisiljena financirati z lastnimi sredstvi. Taka rast pa ne more biti hitra, zlasti če jo opazujemo z vidika investicij. Gospodinjstva najemajo kredite le za stanovanja. Ob ničelnih pasivnih obrestnih merah za prihranke gospodinjstev in padanju cen stanovanj je očitno edini način za gospodinjstva, da zaščitijo svoje prihranke, ta, da jih kratkoročno zavarujejo z depoziti na bankah (očitno še vedno verjamejo, da ne bodo propadle) in da jih vlagajo v nepremičnine. Ker za slednje nimajo dovolj

prihrankov, so pa optimistična glede prihodnjih mesecev, saj osebni dohodki realno naraščajo in se brezposelnost zmanjšuje, najemajo tudi kredite. Banke jih tako dajejo brez velikega tveganja zanje in po zelo visoki obrestni meri.

Toda celotni obseg dejavnosti bank se znižuje. Če banke ne dajejo kreditov, pa tudi ne morejo zaslužiti obresti in brez njih ni pozitivnih rezultatov poslovanja. Ob tem naraščanje slabih terjatev kaže, da banke še vedno ne znajo ravnati s slabimi terjatvami in bolj tveganimi naložbami. Rešitev s slabo banko jim je namreč odvzela skrb za ta del poslovanja in tudi možnost, da se takega poslovanja naučijo. Če bi slabe terjatve morale reševati same z, na primer, notranjimi slabimi bankami, kar sem sam zagovarjal ob nastanku DUTB, bi se nesporno kaj naučile o obvladovanju tveganj pri svojem poslovanju.

Zgrešen koncept DUTB

DUTB je bil že od vsega začetka zastavljen napačno, četudi na idejo slabe banke gledamo dobronamerno in brez upoštevanja ozadij. Če ste pregledali, na kaj so se nanašale slabe terjatve, prenesene z bank na DUTB, ste zlahka ugotovili, da bo moralo biti poslanstvo glede na zakonsko ureditev DUTB bistveno razširjeno, da bo posegalo na področje, ki ga danes pokriva SDH, in da notranja organizacija in zaposleni še zdaleč ne bodo kos tako razširjenemu poslanstvu. Gola prodaja terjatev je bila možna le tam, kjer so se terjatve nanašale na premoženje, torej dokončano proizvodnjo, kot so stanovanja, v podjetjih v stečaju. Takoj ko so se terjatve nanašale na osnovna in obratna sredstva ter finančne naložbe delujočih podjetij, pa je bila zgodba drugačna, saj je prodaja terjatev neposredno posegla v usodo podjetij. Še posebej je to postalo pomembno, ker so bile na DUTB prenesene tudi terjatve, ki sploh niso bile slabe. Res bi moral nekdo vprašati nekoga, zakaj se je to zgodilo. V teh primerih je DUTB bil prisiljen ali takoj poiskati kupce za te terjatve, če pa teh ni bilo, pa spremeniti terjatve v trajni kapital. V prvem primeru je DUTB postal glavni pri privatizaciji v slovenskem gospodarstvu, v drugem primeru pa je postal glavni in skoraj edini, ki je slovenska podjetja, ki so že imela lastnike, poddržavljal in jih je bil prisiljen v večini primerov tudi prestrukturirati.

Toda ena večjih slabosti slabe banke je, da podjetij, v katerih ima terjatve, ne more kreditirati. Če bi banke same reševale slabe terjatve, bi jih lahko. Tako so ta podjetja odrezana od kreditov: slaba banka jih ne more dati, banke pa takim podjetjem nočejo dati kreditov. V zadnjem času so se našli taki, ki menijo, da morajo podjetja rasti brez kreditov. Da drugače ni razvoja. A mešajo rast in razvoj. Prvega ni brez kreditov, drugega pa ni brez rasti produktivnosti. A slednje tudi ni brez rasti in potem kreditov. Tisti, ki pravijo, da moramo gojiti zdravo rast brez kreditov – taki so celo med bančniki –, seveda ne vedo, da se 70 odstotkov kreditov podjetjem v svetu obnovi. Podjetja z večjo ali manjšo perspektivo so se zato v rokah DUTB našla v brezizhodnem položaju.

Ni se mogoče znebiti vtisa, da je to nekdo tudi hotel. Tudi sistem nagrajevanja direktorjev je postavil na ta način. Vse naj bi bilo v izkupičku za prodane terjatve. Čim bolj presega izkupiček knjigovodsko vrednost terjatve v DUTB, tem bolj so direktorji uspešni. Toda knjigovodske vrednosti terjatev v knjigah DUTB niso enake nekdanjim knjigovodskim vrednostim terjatev v bankah, ampak so bile iz bank prenesene na DUTB po tretjini vrednosti. Pet milijard slabih terjatev v bankah je v knjigah DUTB dobilo vrednost 1,5 milijarde, če zanemarimo kasnejše, za DUTB bolj ugodne korekcije. To pa je pomenilo bistveno večjo luknjo v bankah in potrebo po dokapitalizaciji bank in zlasti drastično razvrednotenje premoženja in s tem tudi vrednosti podjetij, kjer so bile slabe terjatve. Cela množica podjetij, ki so se znašla v tej igri, je bila radikalno podcenjena. Nekatera so zato tudi propadla, nekatera so zato zahtevala celo državne dokapitalizacije. Saj ni treba poudariti, da je taka podjetja bistveno lažje kupiti in tudi prodati. In kdo jih je ocenjeval oziroma razvrednotil? Tujci in tuje revizijske hiše, ki so ocenjevale že vrednost slabih terjatev v bankah. Njih morajo razne komisije poklicati na zaslišanja in jih seveda vprašati, kdo jim je naročil to težaško delo z vnaprej znanimi rezultati, ki so ga – mimogrede – plačali davkoplačevalci.

Če je uspeh neko stvar za 100 evrov, ki vam jo je nekdo odstopil za 30 evrov, prodati za 35 evrov, potem pač na tem ni mogoče graditi politike nagrajevanja nikogar, razen genialcev, ki so to dovolili. Plač v DUTB v tem primeru sploh ni mogoče ocenjevati glede na doseganje ciljev, saj so ti cilji napačno postavljeni. V resnici ni niti potrebno, da so plače tujcev različne od slovenskih. Z malo ekonomskega znanja se da razumeti trditev, da so namreč mejni produkti dela tujih menedžerjev pri nas bistveno nižji kot v tujini, saj mejne produkte odreja tudi fiksni dejavniki ali po domače splošna produktivnost. Tujci si zato ne zaslužijo višjih plač kot domačini, razen če razpolagajo z monopolnim znanjem za slovenske razmere. Res bi bilo lepo zvedeti, kaj so pokazali tujci tako zahtevnega, da domačini ne bi znali! No,

danes že vemo, da pri DUTB tujci nesporno niso znali nič takega, kar nismo znali domačini, kar še zlasti velja za svetovalne vidike. Omrežij pa tako in tako ne nagrajujemo.

Ubogo gospodarstvo z DUTB

Če je cilj neko stvar za 100 evrov, ki vam jo je nekdo odstopil za 30 evrov, prodati za 35 evrov, pa tudi ni mogoče ob tem uresničevati neke strategije države, ki po definiciji ne more imeti samo finančnih ciljev, saj so to cilji zasebne lastnine, še posebej pri tako izmalichenih finančnih ciljih. Primer Save in njenih hotelov je najbolj komično pokazal vsa protislovja, ki nastanejo, če hočete ob opisanih finančnih ciljih uveljaviti še strateške cilje države. DUTB je še en primer, verjetno kronski, neumnosti okoli korporativnega upravljanja pri nas. Nadzorniki naj bi delovali v svojem imenu in v interesu DUTB. Pa smo za predsednika upravnega odbora izbrali kar enega iz skandinavske bratovščine, ki obsega tudi izvršne direktorje, svetovalce in še koga. Argument, ki so ga uporabili za zaposlitev take bratovščine, je bil, da »imajo znanje in povezave z mednarodnimi vlagatelji«. Toda to pomeni, da so del svetovnih finančnih omrežij in točka, na kateri se domača omrežja lahko povezujejo s tujimi. In so se tudi začela. To zlasti opazimo, če se vprašamo, kdo od domačih svetovalcev je sodeloval z DUTB. Ko bi vsaj za predsednika upravnega odbora namestili nekoga zunaj finančnega sveta in iz Slovenije! In tak upravni odbor naj bi zasledoval slovensko državno strategijo. Kako pa? Tako da bi ob večerih skupinsko brali to strategijo? Ali pa bi morali v takih nadzornih svetih sedeti slovenski ministri, ki bi tam ob vsej politični odgovornosti do volivcev, davkoplačevalcev in parlamenta lahko skrbeli, da bi bile odločitve DUTB skladne z nacionalnimi strategijami. V upravnem odboru agencije za sanacijo bank in hranilnic iz devetdesetih let sva sedela dva ministra in guverner centralne banke. A od takrat smo »napredovali«! Tako zelo, da se danes pred poslanci v parlamentu zagovarjajo direktorji podjetij, tudi DUTB, ki tam sploh nimajo kaj iskati, in ne ministri, ki smo jih izvolili zato, da bi vodili državo in skrbeli tudi za državno strategije in državno lastnino. Pri parlamentarni razpravi o DUTB bi nesporno moral imeti glavno besedo celo predsednik vlade, direktorji – ne glede na to, od kot prihajajo – pa tam sploh nimajo kaj iskati. In ljudi iz naše centralne banke bi morali vprašati, zakaj so ravnali v številnih primerih na način, da so danes že za vsakega laičnega navdušenca nad omrežji eden od »hubov« slovensko mednarodnih omrežij.

Poleg tega pa so pokrovitelji DUTB nasedli frazi, da so »upniki pri nas premalo zaščiteni«. Ne pozabimo, stečaji in prisilne poravnave so najboljši način zaščite upnikov. In to dela – na sprevržen način – DUTB. Toda ohranitev podjetij niso niti stečaji niti – vsaj ne pri nas, kjer nimamo slavnega člena 11 – prisilne poravnave. Ohranitve podjetij pa so v interesu lastnikov, še posebej če so to naši tajkuni ali če je lastnik država. In, kar ni za pozabiti, če ohranite lastnike in podjetje, je možno vrniti tudi dolgove in ne prizadeti upnikov. Primeri, ki so ob DUTB danes še posebej izpostavljeni, kot so primeri Save, Cimos, ACH, T-2 in še koga, spadajo prav v pravkar opisano zgodbo. To nesporno niso podjetja, ki bi morala po resnih – ne političnih kriterijih – biti del nekih velikih nacionalnih strategij in so lahko v domači ali tuji lasti. Nobene potrebe tudi ni, da bi to bila državna podjetja. Zato je v njih treba zasledovati maksimizacijo vrednosti teh podjetij. A ta maksimizacija je smiselna le na dolgi rok in ne le danes, kar pa se na noben način ne doseže z maksimizacijo tržne vrednosti terjatev do njih, kar je cilj delovanja DUTB. Tisti, ki je ta podjetja prepustil ravnanju DUTB, je nesporno pogrebnik slovenskih podjetij in podpira razprodajo ostankov naših nasedlih ladij. DUTB je postal tudi največji prodajalec stanovanj v Sloveniji. Verjetno bo sredi prihodnjega leta končal z njihovo razprodajo. In tedaj se bo pokazalo, da ob vsem tem nismo nič naredili za nadaljnjo gradnjo stanovanj, da bo na slovenskem trgu njihovo pomanjkanje, da bodo cene poskočile in da ne bomo imeli gradbene dejavnosti, ki bi lahko zagotovila ustrezno ponudbo. Celo usoda na domači trg usmerjenega gradbeništva je tako v rokah DUTB in podrejena razprodaji njihovih terjatev, pa lahko gradbeniki pišejo take ali drugačne strategije.

Zato je sklep popolnoma jasen: znebimo se slabe banke. DUTB je izpolnil svoje poslanstvo: pokazal je, da je slaba banka napaka in da so tujci lahko še bolj koruptivni kot domačini. Terjatve, ki se unovčujejo prek prodaje premoženja, prenesimo nazaj na banke v njihove slabe banke, terjatve v podjetjih, še posebej tistih, ki ne potrebujejo sanacij, pa prenesimo, ne da bi karkoli kupovali, na SDH, če ga že imamo, saj je država te terjatve že zdavnaj plačala, SDH pa je državen. In v nadzorni svet SDH imenujmo ministre za gospodarstvo, finance in infrastrukturo. Da bodo imeli kaj delati in da se direktorjem SDH ne bo treba ob večerih učiti različnih državnih strategij, ki so danes same sebi namen.

In glejte, da nekemu ne pade na pamet, da bi ustanovil še slabo banko za majhna in srednje velika podjetja.